

APF: klinkt goed, maar heb je nu echt een business case?

Het wetsvoorstel voor het nieuwe Algemeen Pensioen Fonds heeft na een lange hobbelige weg eindelijk de Tweede Kamer bereikt. Bij de invoering van de premiepensioeninstelling (PPI) medio 2011 werd al duidelijk dat er naast de PPI een nieuw type pensioenuitvoerder zou worden geïntroduceerd. Nu is het eindelijk zover: het door de staatssecretaris op 19 december 2014 ingediende wetsvoorstel wordt dit voorjaar door de Tweede Kamer behandeld. Nog steeds wordt ernaar gestreefd om het APF-wetsvoorstel op 1 juli 2015 in werking te laten treden.

De contouren en het tijdsplan zijn nu helder, maar om een APF te organiseren en in de lucht te houden, zijn significante investeringen nodig. Als sponsor van een APF moet je dus op zoek naar een heldere business case die zowel geloofwaardig als aantrekkelijk is voor jezelf en je klantengroep. Wat mogen de verschillende partijen verwachten?

Wat is nu eigenlijk een APF?

Een APF is een algemeen pensioenfonds dat een of meer pensioenregelingen mag uitvoeren voor een of meer werkgevers en daarvoor gescheiden vermogens mag aanhouden. Dit is dan ook meteen het grootste verschil met een pensioenfonds, dat namelijk één financieel geheel dient te vormen. Een APF mag nieuwe pensioenregelingen gaan uitvoeren, maar ook pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij een ondernemingspensioenfonds of bij een niet verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds dan wel beroepspensioenfonds. Vooralsnog mag een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds geen APF oprichten en geen pensioenregelingen via een APF aanbieden.

Waarom weer een nieuw pensioenvehikel?

Na de introductie van de PPI zou er als sluitstuk een internationaal opererende pensioenuitvoerder worden geïntroduceerd op de Nederlandse markt die ook defined benefit-regelingen (DB-regelingen) kon uitvoeren. Met het verstrijken van de tijd is dat doel steeds meer op de achtergrond komen te staan. De introductie van het APF heeft als belangrijkste doelstelling een pensioenuitvoerder te introduceren die kostenefficiënt DB-pensioenregelingen kan uitvoeren. Met de introductie van de PPI heeft men kunnen ervaren dat op uitvoeringskosten kan worden bespaard. Deze doelstelling om kosten te besparen kan alleen bereikt worden als de randvoorwaarden hiervoor juist worden ingevuld.

Omdat een APF meerdere pensioenregelingen voor meerdere werkgevers mag uitvoeren, daarbij gescheiden vermogens mag aanhouden en zowel de opbouw- als uitkeringsfase mag ondersteunen, kan het APF schaalvoordelen behalen die een pensioenfonds of PPI niet kan behalen.

Een regulier pensioenfonds moet verplicht één financieel geheel vormen en kan daardoor niet voor elke pensioenregeling een administratief gescheiden vermogen aanhouden. Binnen een APF kunnen meerdere regelingen gezamenlijk en toch administratief gescheiden worden beheerd. Een APF is daarmee een interessant nieuw pensioenvehikel om de uitvoering van (relatief) kleinere regelingen efficiënt samen te voegen.

Het APF kent daarnaast een belangrijk voordeel ten opzichte van de PPI. In tegenstelling tot de PPI mag het APF wel biometrische risico's lopen. Zo zou een APF een *defined contribution*-regeling (DC-regeling) kunnen uitvoeren, waarbij kan worden doorbelegd na de pensioendatum. Hiermee zou een belangrijk nadeel van de huidige DC-regelingen teniet kunnen worden gedaan.

Tot slot biedt het APF de mogelijkheid om een professioneel bestuur te combineren met een zekere mate van eigenheid, waar bepaalde sponsors en sociale partners behoefte aan hebben, maar die zij onvoldoende kunnen vinden bij een bedrijfspensioenfonds (BPF), een ondernemingspensioenfonds (OPF) of een verzekeraar.

Het APF mag voor verschillende regelingen gescheiden vermogens aanhouden

Oprichting van een APF en de vergunningvereisten
Het APF kent meerdere doelgroepen. Veel partijen kunnen bij De Nederlandsche Bank (DNB) een vergunning voor een APF aanvragen. Financiële instellingen, zoals banken, verzekeraars en vermogensbeheerders, kunnen met een door hen opgerichte APF toegang krijgen tot de Nederlandse pensioenmarkt. Uiteraard kunnen ook bestaande pensioenfondsen een APF oprichten. Vergunningaanvragen kunnen al vooruitlopend op de parlementaire instemming van de wet bij DNB worden ingediend. DNB zal de vergunningverlening beoordelen aan de hand van de eisen zoals die staan vermeld in het wetsvoorstel. Om een vergunning te krijgen, moet worden voldaan aan de eisen die worden gesteld aan de inrichting van de organen, het uitbestedingsbeleid, de geschiktheid van bestuurders en de intern toezichthouders, de inrichting van de governance, de statuten, de voorgenomen bedrijfsvoering en het beschikbare werkkapitaal. Pas nadat de wet is ingegaan, zal DNB de vergunning definitief afgeven.

Voor wie is een APF bedoeld?

De staatssecretaris heeft een paar belangrijke doelgroepen voor ogen die met het APF de Nederlandse pensioenmarkt kunnen betreden.

Verzekeraars kunnen met het APF hun marktaandeel op de Nederlandse DB-markt behouden en uitbreiden. Met het APF kunnen zij mogelijk zonder de huidige dure garanties af te geven DB-regelingen uitvoeren en daarmee een aantrekkelijk alternatief vormen voor klanten die overwegen over te stappen naar een DC-regeling of zich aan te sluiten bij een BPF.

De grote pensioenuitvoeringsorganisaties kunnen met het APF in een one-stop-shop hun diensten aanbieden. Zo zouden de grote pensioenuitvoerders een DB-regeling rechtstreeks kunnen aanbieden op de Nederlandse markt.

Tevens vormt het APF een vervanging van het huidige multi-OPF, dat nooit echt een grote vlucht heeft genomen. Pensioenfondsen die meerdere pensioenregelingen willen uitvoeren, kunnen binnen een multi-OPF geen afgescheiden regelingen uitvoeren.

Ten slotte kunnen nichespelers op diverse gebieden de krachten bundelen (administrateurs, asset managers, enz.) en zo pogen te overleven in de steeds verder consoliderende markt.

Winstoogmerk APF en kostenvergoedingen

Het APF kan alleen in de juridische vorm van een stichting worden opgericht. De reden hiervoor is dat stichtingen en dus ook een APF geen winstuitkeringen mag doen. Op deze manier kunnen de belangen van de deelnemers van het APF optimaal worden geborgd. Er is wel geregeld dat een APF een onkostenvergoeding mag betalen aan derden. Deze onkostenvergoeding aan derden is gemaximeerd op 5% van de inleggeden (premies) of het gestorte kapitaal. Daarnaast mag een APF leningen sluiten waarvoor een vergoeding verschuldigd is. Bijvoorbeeld om te voorzien in het werkkapitaal.

Organen van een APF

Voor het bestuur van een APF gelden grofweg dezelfde eisen als voor het bestuur van een regulier pensioenfonds. Dit betekent dat alle nieuwe regels die gelden voor het bestuur van een regulier pensioenfonds ook gaan gelden voor het bestuur van een APF. Het bestuur van een APF kan alleen bestaan uit professionals, maar ook vertegenwoordigers van sociale partners mogen plaatsnemen in het bestuur. Net als bij een pensioenfonds heeft een APF afhankelijk van de bestuurssamenstelling een belanghebbenden- of een verantwoordingsorgaan. Deze organen kunnen worden ingesteld per collectiviteitskring. Het gekozen bestuursmodel geldt wel voor het hele APF en dus voor alle collectiviteitskringen. Het intern toezicht moet geregeld worden via een raad van toezicht of een gemengd bestuur. Het hebben van slechts een visitatiecommissie is niet toegestaan. ►

Vermogensscheiding (ringfencing)

De belangrijkste eigenschap van een APF is dat zij per pensioenregeling afgescheiden vermogens mag aanhouden. In het wetsvoorstel wordt een dergelijk afgescheiden vermogen binnen een APF een 'collectiviteitskring' genoemd. De wetgever probeert hiermee te bereiken dat financiële mee- en tegenvallers van de ene collectiviteitskring geen negatief (of positief) effect hebben op de andere collectiviteitskringen in hetzelfde APF. Een APF kan daardoor verschillende premies vragen voor de verschillende groepen en regelingen binnen het APF. Hiermee wordt voorkomen dat de ene groep de slechte risico's uit de andere groep subsidieert.

Daarnaast kent het APF-wetsvoorstel een zogenoemde 'goederenrechtelijke afscheiding van pensioenvermogens'. Schuldeisers van de ene collectiviteitskring kunnen hun schuld niet verhalen op het vermogen van de andere collectiviteitskring. Dit kan dus tot gevolg hebben dat een schuldeiser geen volledig verhaal van zijn schuld kan halen, hoewel het APF vanuit andere collectiviteitskringen voldoende kapitaal in kas heeft. Het blijkt nog niet helemaal duidelijk uit het wetsvoorstel hoe dit binnen een APF moet worden geregeld.

Verder lijkt het erop dat er geen volledige vrijheid is om regelingen in collectiviteitskringen in te delen. Zo moeten de basisregeling en vrijwillige aanvullende regelingen of excedentregelingen in dezelfde kring worden ondergebracht. Zij mogen niet worden verdeeld over meerdere collectiviteitskringen binnen een APF. Dit beperkt de mogelijkheden om binnen pensioenregelingen onderscheid te maken, bijvoorbeeld bij hybride regelingen. Het is niet duidelijk waarom de wetgever hiervoor heeft gekozen.

Fiscaliteit

In beginsel is een APF net als een regulier pensioenfonds vrijgesteld van de vennootschapsbelasting. Daarvoor geldt de eis dat een APF zich hoofdzakelijk de verzorging van pensioenregelingen en of vutregelingen van (gewezen) werknemers als doel heeft. Daardoor kan een APF aanspraak maken op teruggaaf van de Nederlandse dividendbelasting. Voor de omzetbelasting kwalificeert een APF als ondernemer en wordt een APF hetzelfde behandeld als een regulier pensioenfonds.

Noten kraken

De volgende noten moeten nog worden gekraakt:

- Aan de inrichting van de governance van een APF zitten nog wel wat haken en ogen. In het wetsvoorstel worden enkele specifieke eisen gesteld aan het bestuursmodel van een APF. Elke onderneming, groep, bedrijfstak of beroepsvereniging die bij het APF is aangesloten, moet vertegenwoordigd zijn in het bestuur indien gekozen wordt voor een van de paritaire bestuursvormen. Hiervan mag niet worden afgeweken als meerdere ondernemingen die niet tot hetzelfde concern behoren in dezelfde collectiviteitskring zitten. Dit betekent dat de omvang van een paritair samengesteld bestuur zal toenemen als er meer collectiviteitskringen zijn. Als er in de loop der tijd steeds meer werkgevers toetreden, zal het bestuur onwerkbaar worden. Dus zal er mogelijk vaker gekozen worden voor een onafhankelijk bestuur. Maar ook dat lost niet alle problemen op. De wetgever geeft aan dat een onafhankelijk bestuursmodel meer voor de hand ligt bij een APF met meerdere collectiviteitskringen. In dat geval worden de collectiviteitskringen immers niet vertegenwoordigd in het bestuur, maar hebben ze medezeggenschap via een belanghebbendenorgaan. Maar ook dan blijft het bewerkelijk als er meer werkgevers toetreden. Per collectiviteitskring zal één belanghebbendenorgaan moeten worden ingesteld. Het belanghebbendenorgaan heeft alleen medezeggenschap over aangelegenheden van de eigen collectiviteitskring. Kleine werkgevers zullen hiervoor terugdeinzen. Dit kan een APF onaantrekkelijk

maken voor een groot deel van de markt. Ook is nog niet duidelijk hoe het belanghebbendenorgaan zich verhoudt tot het verantwoordingsorgaan. De vraag is ook nog of leden van het belanghebbendenorgaan van een APF worden gezien als beleidsbepalers. In dat geval moet DNB hen toetsen op geschiktheid en betrouwbaarheid. Bij het belanghebbendenorgaan van een 'gewoon' pensioenfonds is dat de weg die DNB volgt.

- De vraag is ook hoe een APF zich verhoudt tot de moeder (de oprichtster van het APF). Risicobeheersing moet onafhankelijk worden vormgegeven binnen een APF, maar zal toch ook moeten aansluiten op het risicobeheersingsbeleid van de moeder. Onduidelijk is hoe onafhankelijk een APF in dat geval hierin kan en dient te zijn. Het gaat hierbij onder andere over de balans tussen onafhankelijkheid van het APF-bestuur, die geëist wordt door de toezichhouders en klanten, en de controle die de sponsor van het APF wil uitoefenen over zijn 'product'.
- Een APF moet beschikken over voldoende werkkapitaal. Het werkkapitaal is vereist voor de afdekking van de bedrijfsrisico's en moet op ieder moment aanwezig zijn. De oprichters van een APF kunnen ervoor kiezen om dit kapitaal in te brengen of te lenen. De regels met betrekking tot het werkkapitaal zullen worden uitgewerkt in een algemene maatregel van bestuur. Dat is op dit moment nog niet duidelijk. Dit maakt het moeilijk voor nieuwe toetreders om een goede business case voor te bereiden.
- De regelgeving rondom de ringfencing dient ook nog verder te worden uitgewerkt. Het is nog niet duidelijk tot op welk niveau de collectiviteitskringen kunnen worden gedefinieerd. De vraag is ook hoe dan om te gaan met de verdeling van beleggingsopbrengsten in geval van asset pooling. Het opzetten van pools en meer bepaald toegewijde fondsen lijkt een logische keuze om de gezochte schaalvoordelen op het vlak van vermogensbeheer te realiseren en tegelijkertijd de toewijzing aan de collectiviteitskringen te vergemakkelijken.
- Het financieel toetsingskader moet per collectiviteitskring worden toegepast. Dit is logisch omdat ringfencing per collectiviteitskring volledig moet worden doorgevoerd. Dit betekent dat er ook uitdagende, administratieve eisen worden gesteld aan beleggingen, afdekkingen en herverzekeringen.
- Dit brengt ons bij de algemene vraag over de operationele inrichting van het APF. Een van de doelen was het beperken van de complexiteit in de uitvoering. De vraag is of dit door alle vereisten rondom het aanhouden van verschillende collectiviteitskringen haalbaar is. Voorwaarde om de complexiteit te verminderen is voor alle collectiviteitskringen dezelfde uniforme pensioenregeling uit te voeren. Bij het samenvoegen van diverse ondernemingspensioenfondsen blijkt dit vaak een lastig te nemen drempel.
- De invoering van het APF-wetsvoorstel heeft ook gevolgen voor het aansluitingsbeleid van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen, wat tegen het zere been van de Pensioenfederatie is. In het wetsvoorstel wordt voorgesteld dat een bedrijfstakpensioenfonds alleen in zeer specifieke gevallen een uitvoeringsovereenkomst kan sluiten met een bedrijfstak of een deel van een bedrijfstak als deelneming aan dat bedrijfstakpensioenfonds niet verplicht is gesteld. Dit is bijvoorbeeld het geval als de aansluitende partij de loonontwikkeling in de sector volgt of een groepsverhouding heeft met een andere werkgever die al onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds valt. Deze voorwaarden zijn gelijk aan de regels die gelden voor vrijwillige aansluiting bij een bedrijfstakpensioenfonds. Met dien verstande, dat de bedrijfstakpensioenfondsen hun werkingssfeer tot nu toe in hun statuten konden oprekken tot werkgevers die buiten de verplichtstelling vallen. Deze vrijheid komt te vervallen, waardoor het aantal partijen dat in aanmerking komt voor een vrijwillige aansluiting tot een minimum wordt beperkt. Als het APF echt succesvol wordt, kan dat wel eens een ernstige bedreiging voor de verplichtstelling blijken te zijn.

De introductie van het APF moet leiden tot een versnelling van de consolidatie in de pensioenmarkt. Dit is in het voordeel van grote partijen/uitvoerders. Daarbij moet men wel de juiste balans vinden tussen het correct bedienen van de bestaande klanten enerzijds en het inrichten van het APF en het werven en onboarden van nieuwe klanten voor het APF anderzijds.

In de landelijke pers was al te lezen dat verschillende pensioenfondsen, pensioenuitvoerders, verzekeraars en zelfs adviseurs wel oren hebben naar het oprichten van een APF. Zo overwogen onder meer pensioenuitvoerder PGGM, verzekeraars ASR en Achmea en pensioenadviseur Mercer een APF op te zetten. Ook het eerste pensioenfonds heeft zich openlijk gemeld en zijn interesse kenbaar gemaakt: het pensioenfonds van Van Lanschot Bankiers. De wetgever verwacht een beperkt aantal APF's tot 2017.

In alle gevallen is een goede business case nodig, die zowel de belangen van de klanten als die van de sponsor meeneemt. Verder raden we aan om de vergunningaanvraag, de inrichting van het APF (governance en uitvoeringsorganisatie) en de commerciële activiteiten parallel op te starten om de business case aan te scherpen en effectief te realiseren.

Gezien de huidige initiatiefnemers, staat het APF staat dichter bij de uitvoerders dan bij de andere partijen. De vraag is of het verdienmodel van een APF werkelijk kostenbesparend uitwerkt. Het Actal-rapport verwacht op basis van de introductie van de PPI dat dit het geval is. Feit is wel (FD 29 januari 2015) dat de meeste PPI's nog steeds niet winstgevend zijn. Staat het APF hetzelfde lot te wachten?

Elwin Makkes

Belastingadviseurs – Indirect Tax
emakkus@deloitte.nl

John Smolenaars

Pension Advisory
jsmolenaars@deloitte.nl

Roderik van Sluis

Belastingadviseurs – Global Employer Services
rvansluis@deloitte.nl

Erwin Houbrechts

Audit – Financial Risk Management
ehoubrechts@deloitte.nl

Vergunningaanvragen voor een APF kunnen al bij DNB worden ingediend